

UNITÁRIUS KÖZLÖNY.

A VALLÁSOS ÉS ERKÖLCSÖS ÉLET ÉBRESZTÉSÉRE

KIADJA A DÁVID FERENCZ EGYLET.

Szerkesztik: Nagy Lajos és Boros György.

Megjelenik havanként egyszer. Ára egy évre 1 frt 20 kr. Egyes szám ára 12 kr.

Karácson csillaga.

Mely oly setét lepelbe öltözik,
Mikor derül a búskomor vidék?
Mikor hal el a pusztító vihar,
Mely útjain romot rommal takar . . . ?
— — A kételkedés, reménytelen remény
Vigasztalan sirt népe életén;
Panasz-sohajt nyögött a föld maga:
. . . De fölragyog Karácson csillaga!

A táj fölött szokatlan fényözönt
A csillagocska szép sugára önt.
S csodák-csodája! — mind tovább halad,
Miglen megáll, — hol a fedél alatt
Az egyszerű szülőknek gyermeke,
Lelki megváltónk, Jézus születe.
S míg fölzeneg az égi kar dala:
. . . Útat jelöl Karácson csillaga!

Hódolnak ott Keletnek bölcsei;
Aranyt, töményt ajánlva fel neki.
Dicséri őt a pásztorok szelíd
Csoportja, mely félénken közelit.
— Csak egy nem így, csak egy, a bős király . . .
Az ártatlanra száz halált kiált.
S míg öldököl poroszló vérhada:
. . . Homályosul Karácson csillaga!

Az újszülöttek ezrei közül
Az üldözött csodásan menekül;
Távol marad, miglen a vérszopót
Eléri sorsa, — s visszajő legott.

A gyermeket a férfi váltja fel . . .
A föld s az ég szabadítóra lel.
S a szellem-éjben, mint a nap maga :
. . . Büszkén ragyog Karácson csillaga !

Józán Miklós.

Békesség néktek.

Hó lepel borult a tájra. Néma a lég, elszálltak lakói oda, a hol meleg napsugár, zöld liget várja. A mieink, azok házunk körébe vonultak ; itt a négy fal között, ott az ajtó előtt, együtt egy helyen minden, hogy a természet hidege ellen a szív melegével melengessék fel egymást. Az állatoknak is van szívök. Az állatok szeretik egymást, s most mikor érzik a szükségét, azért csoportosulnak össze oly tömegesen, hogy az elemi csapásokat annál jobban kiállhassák, Ha eddig oda künn egyik-másik a maga dolgát külön végezte, most egy családba vegyülnek. Ha akkor féltették fészköket, s annak apró lakóit egyik a másiktól, most, midőn a zord idő kiüzte onnan, elfeledték a háborgást: békeségben élnek, készséggel osztoznak a parányi morzsán, melyet az emberi könyörület juttat számokra. Ugy tetszik, hogy magok az emberek is kiméletesebbek szegények iránt!

Az embereknek van szívök. Az emberi szív munkája is legnagyobb most, mikor az emberi társaság tagjai beszorultak a hajlékba. A kemenczében csillogó parányi tűz lett a központ. Messze félre vonult a drága nap, más tájakra, s hogy melegét pótolhassák az emberek, összetömörülnek. A hadakozók letették fegyverüket, az ekevas elhomályosult, a mezei munkások eszközei raktárba kerültek. Még a föld is békeséget élvez, hogy ne lenne békeség az emberek között!

A mint megyünk bennebb s bennebb a télbe, elmélázásunkból egy égi hang zenéje hallszik füleinkbe: békeség a földön s az emberekhez jóakarát! E közben mind közelebb jó a békeség ünnepe, midőn a békeség nagy profétája Jézus Krisztus megszületett. Csendes merengésünk között az ő dicső életpályája vonul el szemünk előtt. Mi meglepéssel látjuk, hogy ő ugyanazt miveli a szegényekkel, ügyefogyottakkal, azokkal, a kiket az emberek megvetettek; azokkal, a kiknek nem volt eledelök, a mit egyenek; ugyanazt, a mit mi az inént a mező szárnyasairól tanultunk.

Békesség és áldás egymás nyomában járnak. A magyar nemzetnek — hála Istennek — több év óta békesége van már! Vajjon lett-e

áldás nyomában? Hogyne, hiszen iskoláinkban hemzseg az apró sereg, keresi a bölcsesség útait. Hogyne, hiszen diplomaink ajtait békén nyithatjuk, hogy oda csendesen bevonuljon mind az, a ki imádkozni vágyik. Hogyne, hiszen az elme gondolatait a betű szárnyain szét bocsáthatjuk az ország, a világ bármelyik zugába, hogy ott is magunkkal egy gondolatra birhassunk mindenkit; hogy hirdessük füleikbe: békesség nyomán terem az áldás!

A természet békés napjai tanítanak meg minket, embereket a békességre. Szálljon messze tőlünk a harag és gyűlölet, mely háborúságot szül! Legyen békesség közöttünk!

A békesség és a boldogság édes érzete szentelje meg olvasóink s minden ember karácsoni ünneplését!

s. gy.

Karácson estve.

Közeledik újra karácson, a szeretet ünnepe, gyermekek édes álma!

— Mama, vajon mit hoz a kicsi angyal? Vajon hoz valami szépet?

— Igen ám a jó gyerekek, de a rosznak semmit — És valóban megható az a jóság, engedelmesség, a mit a gyerekek ilyenkor kifejtnek. De nemcsak a gyerekek, a nagyok is buzgólkodnak, töprenkednek, mivel lephetnék meg egymást? Mivel csinálhatnának szeretteiknek örömet? Végre, sok érdekes rejtegetés, sok kedves titkolódzás között megérkezik a nagy nap, karácsony estéje! A gyermekek boldog izgatottsággal várják a pillanatot, mikor csendül meg a csengetyü és szabad lesz bemenni abba a szobába, a mely előlük egész nap el volt zárva, csak a mama járt be igen gyakran a kicsi angyallal értekezni... Végre föltáruul a bűvös ajtó, magán kívül rohan be az apróság, és valósággal elkábul az örömtől és boldogságtól. A szoba előtte tündéries fényben uszik; a gyönyörű karácsonyfa megrakva színes égő gyertyákkal, a sok arany alma, dió, cukor, és a sok játék. Azt sem tudja, mihez nyuljon előbb, minden ott van, a mikről hetek óta álmadozott és kis szíve repes a boldogságtól. A mama, apa, nagypapa könnyes szemekkel nézik gyermekök naiv örömét. De nini, az asztalon egy csomag „édes apámnak“, „kedves férjemnek“, „kis feleségemnek“ felirásokkal, némelyekhez még versikék is vannak fűzve, a költői gondolkozású férj érzelmeiből, melyek — ámbár nincsen tavasz vagy őszi — kissé megközelítik a fűzfapoeták rythmusait.

— Éppen ez az, a mire oly régóta vágytam!

— Oh be kedves, szép. — Hála és mosoly mindenfelé. Még az a drága kép is mintha mosolyogva tekintene alá a falról. Igen, igen. Ő, a ki mindig velünk van ébren és álmainkban, a kire fájón emlékezünk, lát minket és gyönyörködik szeretett gyermekei és kis unokája boldogságában.

Ilyenkor a szív érzékenyebbé válik, a fájdalom élesebb, a szeretet erősebb lesz. Szánakozva gondolunk a szegényekre, kiknek nincsen hatalmokban, hogy boldogok lehessenek; a szegényekre, kiknek nincsen módjukban, hogy egymásnak örömet szerezhessenek. És az ezeknél még sokkal szegényebbekre, a kik magokra vannak a világban, kiknek nincsen családjok, kiknek nincsen kit szeressenek. Mert ez a család, ez a szeretet ünnepe!

Ez alatt a karácsonfa jó részt le van fosztva ékességeitől, a gyertyák kezdenek leégni. — Le kellene feküdni már szívem. — Hadd játszhassem még csak egy kicsit mamám. — De aztán a kicsi angyal visszaviszi a szép játékokat és odaadja a jó gyermeknek, a ki alszik. — Erre elcsendesedik a picziny száj; a bubával kezében elalszik a kedves gyermek, hogy tovább álmodjék a fényes karácsonfáról és szép játékokról.

És mi hálás szívvel köszönjük meg a jó Istennek, hogy megengette érnünk e szent napot.

Megkondul az éjféli harangszó! Hallani véljük a bethlehemi pásztorok énekét: Megszületett a Jézus Krisztus, a nagy ember, ki minket annyira szeretett, értünk annyit szenvedett és meghalt!

Zora.

Az angyal története.

A tiszta, kék égbolttíven
Ezer csillag gyult fel régen.
Lenn a nagy város utcáját
Fénylő lámpák világíták.
A földünket hó takarta . . .
Hüvös téli szél sóhajta . . .
Egykor, régen, Karácsonkor.

Minden torony s tornyocskából
Összehuzott harang-hang szólt.
— Soha — soha oly édesen

Csupán karácson éjjelen.
Vidámság ült minden arczon,
Mely izzadt az élet-harczon.

Régi hibát elfeledtek;
Ellenségek kibékültek.
Régen nem mosolygó ajkak
Ujra mosolygásra nyíltak.
Remegő szív, gyászos szemek
Ma örömmel telének meg.

Gazdag, szegény egyet érze :
Áldás, szeretet ma véle.
Öröm, bőség a kunyhóban,
Béke s fény a palotában.
S míg itt-ott került a serleg,
Csevegett a gyermek-sereg.

De egy ház körül setétség ;
Bánat lakott ott s betegség.
A fényes úri szobákból
Kétségb'csés nincsen távol.
Semmi zaj, sőt nesz se hallik,
Mert egy kis fiu haldoklik.

Selyem függöny ágya körül,
Bársony szőnyegen meggörbül.
Ezer játék itt meg ottan,
Nem vigyáz rá senki mostan.
Arany fűrti a fiunak
Pehely párnákon nyugszanak.

Hol lelni most ügyességet,
Mely megmenthet egy életet, . . .
Egy fonalt a szakadástól,
Csak egy szót a kimondástól ? . . .
A nagy világ tudománya,
Anyai gond már mind hjába !
Mí sem ad itt egészséget.

Ott térdel az édes anya
S a mint reá mosolygana,
Jósolgatja gyermekének :
Vége lesz a szenvedésnek.
Dal hangzik susogva ajkán,
Enyhitni fia fájdalmán.

De egy láthatlan jelenlét
Megszüntete minden nyögést.
A fiu mély merengéssel
Égfelé néz kék szemével.
Rejtélyes a látomása,
Csendes szive dobogása.

Egy szelid angyal lebegett
Mosolygva a kis ágy felett.

Hófehér volt öltözete,
Gyöngéd szárnya kiterjesztve,
S rácsék egy csillag fénye
Dicsőséggel a fejére.

Ágyra hajlik le az angyal
S enyeleg a kis fiuval.
Fölveszi őt karjaiba
Kebelére rá szorítja.
Sir, zokog az édes anya,
Gyermeke már meg van halva . . .

Emelkedik fel az angyal
Jól kiterjesztett szárnyakkal,
S a mint repült át a légen,
Im egyszer csak nagy gyöngéden,
Egy szép csokor piros rózsát
Nyujta drága kincsének át.

És a gyermek szép őrével
Megy az *áldott lak* felé fel.
Nézeget most ide-oda,
De gyakran a virágokra.
Az angyal pedig mosolygva
Az égi vendéghez szóla :

»Nincs oly dolog a földön lenn,
Mí megvetve voln' az égben,
Visszhangzik itt a fájdalom,
Az öröm és a szánalom.
Szeretet, mely lenn csak remél,
Égben, mint isteni, szent él.

»Alattunk e nagy városban,
Egy szegény és szűk utczában,
Egykor egy kis árva lakott.
Rajta ki se szánakozott !
Segély nélkül és betegen
Tántorgott a göröngyeken.

»A küzködés sok bánata
Idő előtt megmutatta
Az árvának azt a lapot,
Mí sorsunk feketén hagyott.
Dajkája : a szükség vala,
Öröksége : a fájdalom.

A nap feljött más nap reggel,
Fiu s virág *holt*, nem kel fel.

»Tudd meg, fiu, hogy Istenünk
Nem vet meg, ha nemest teszünk.
Szeretet, mely kezdődik lenn,
Mint isteni él az égben.
Van ott angyal-szív s mig dobog,
Megőrzi mind, mi szép dolog.«

Az angyal most elnémula,
Kis terhére ráborula.
A gyermek néz szép órére
Szép óréről önkeblére.
»Ide piros rózsát tevél,
Mit jelent mond ez a relytély ?«
(Procter után angolból.)

Megnyilik az angyal ajka
Feleletre, mosolyogva :
»Mig szerető szellemre
A bűn s világ szennyet vetne,
Isten küldé : téged várva . . .
— Én voltam egykor az árva!«

* * *

Nagy városi temetőben
Márvány sir áll felépülten.
Mindig, hogy megjő a tavasz,
Bimbó s virággal rakva az.
Mellette egy kis sirhant van, —
Nem tudják ki nyugszik abban.

Csifó Salamon.

Karácson.

Valahányszor karácson közeleg, mindig új alkalmunk nyílik, hogy örüljünk azon, hogy Isten elküldötte az időnek teljességében az ő szent fiát, a mi testvérünket, ki gazdag ajándékokat hozott az egész emberiségnek, a gyermeknek és öregnek, a szegénynek és gazdagnak, a tudatlannak és tudósnak, ki egész éjjeket imádkozással s egész napokat jótétevéssel töltött. Hogy vajjon Isten vagy az ember volt-e közelebb szerető szívéhez, azt nehéz megmondani; mert ő kijelentette, hogy az isteni és az emberi szeretet összhangzók, kijelentette a lélek érzelmeit. Az ő keze teljes összhangban működött elméjével, s legmélyebb gondolata egyszerre gyakorlati alkalmazást is nyert.

Krisztus úgy jelentette ki magát, mint Messiás, mint út, igazság és élet s mégis megmosta tanítványai lábát; egyenlő szeretettel beszélt a publikánussal, a szamaritánussal és a romaival; társait és barátait szegény halászok s tudatlan falusi emberek közül választotta. Kijelentette, hogy neki adatott hatalom mennyen és földön, hogy kapott Istentől hatalmat arra is, hogy a bűnt megbocsássa és mégis azt mondta, hogy ő semmit se tehet magára, hogy az ő tudománya nem sajátja és visszautasította a jó nevezetet; mivel csak egyedül az Isten valódi jó.

A keresztények a gyakorlatban jó messze eltértek a Mester tanításaitól; de elvileg mégis elfogadják azokat. Mindnyájan elismerjük úgy az embereket, mint Isten iránti kötelességeinket; mindnyájan meghajlunk úgy az igazság nagy elvei, mint azok gyakorlati alkalmazása előtt, meghajlunk a belső őszinteség és a külső hűség előtt.

Bárha a gyakorlatban, a gyakorlati életben igen gyakran más-

képpen cselekszünk is, legalább névleg mégis elismerjük azt, hogy a vallásnak át kellene hatnia az emberi élet minden részét, hogy a kereszténység szellemének kellene uralkodni törvényeinkben, kormányzásunkban, irodalmunkban, művészetünkben és társadalmi életünkben. Sőt még az oly nem keresztényes szellemű dologba is, mint a háború némi keresztényi szellemet akarunk önteni s papokat küldünk a hadseregbe és ha gonosztevőket kell megbüntetnünk, azt is keresztényi mérséklettel szeretjük tenni s ezért járjuk be a papokat a börtönbe is.

Az igazságnak az az ereje, mely Jézus tanításaiban van, életének és jellemének teljes összhangjából származott. Nem nevezzük őt szentnek, vagy mátyrának, reformatornak vagy emberbarátnak, törvényhozónak vagy prófétának, mivel ő mindezeket egyesítette, egy jellemben. Mily összhangja az ellentétes vonásoknak! Mily egyezése az ellentétes tulajdonságoknak! azoknak a tulajdonságoknak, melyeket megkülönböztethetünk, de el nem oszthatunk. Jézus némelykor a legmerészebb reformatornak látszik, mert semmibe sem veszi a zsidó szombatot és templomot, a szentírás betűjét, az írástudók és phariseusok szentségeit, a Mózes tekintélyét. Máskor meg a legnagyobb conservatív, ki nem azért jött, hogy eltörölje a törvényt és a prófétákat, ki megtartja az ünnepeket Jeruzsálemben, ki nem engedi, hogy az ő védelmére kardot rántsanak a törvény szolgálói ellen: Napokat és éjjeket böjtől; de figyelemmel kíséri az ünnepeket a phariseus és publikanus házában. Valódi honti, ki könyeket hullat Jeruzsálem felett és mégis igazi világpolgár, kinek minden ember testvére. Más nagy lelkekben is találunk hasonló ellentéteket; de csak a Krisztusban vannak ezek a különböző vonások oly teljes összhangban, hogy nincs köztük a legkisebb belső összeütközés vagy küzdelem; hanem meg van az élet tökéletes egysége.

A mit az emberek szétválasztottak, Krisztus egyesítette. Egyesített istenfélelmet, erkölcsiséget, egyesített Isten és emberszeretetet. És nekünk jól esik, hogy ismét alkalmunk van, hogy a karácsony ünnepén örvendjünk a Krisztusban, hogy boldogok legyünk az ő testvéri szeretetében, hogy elvezetessünk általa az ő Atyjához, a mi Atyánkhoz, az ő Istenéhez, a mi Istenünkhez és hogy csatlakozzunk az angyalok karához, énekelvén: „Dicsőség Istennek a magasságban, a földön béke és jóakarát az emberekhez.“

J Freeman Clarke után

Vári Albert.

Angol unitárius vendégeink azezképe.

Az „Unitárius Közlöny“ jelen száma mellett egy kép csoportozatot adunk. A magyar és angol unitáriusok között már hetven év óta fennálló barátság emléke ez a kép, melyhez a budapesti templom meg-

nyitása adta az alkalmat. E három angol testvérünk volt jelen az ünnepélyen. Miután a megelőző számban a templom képét adtuk, költséget nem kimélve adjuk ezt is, hogy legyen teljes a szép ünnepély emléke.

A képhez kevés szót kell adnunk, hogy megszólaljanak alakjai. A fő alak, az angol unitárius társulat titkára Ierson Henrik, egy hetven éves, őszbevegyült szép férfi. A titkár a budapesti ünnepély hatása alatt van még mindig s magyarázza kedves nőbarátjainak és társainak a nevezetesebb eseményeket, melyek rá, mint sokszor mondá, állandó jó hatást gyakoroltak. A titkár egy papi alak, minthogy titkársága kezdetéig, 1876-ig az is volt Londonban. Volt tanár is s több jeles könyvet írt és adott ki.

Tagart Lucia kisasszony ülve, s mélyen elmélázva hallgatja a titkár beszédét. Bizonyos levertség látszik tekintetén, s nem ok nélkül, hiszen csak most veszté el egyik kedves testvérét, kit tíz esztendeig tartó betegsége alatt, páratlan gonddal ápolt. A kisasszony édes apjával Tagart titkárral, a legelső angol vendéggel már volt hazánkban 1858-ban. Akkor hazamenet, édes apját a váratlan halál útközben ragadta ki kezei közül. Sok megpróbáltatás érte, s az élet iskolájában megtanulta a könyörület és jótékonyág nemes és nemesítő munkáját. A magyar unitárius ifjak Londonban sokszor fordultak meg házánál s most a vasárnapi s más iskolák tanítóinak egy szigeten nyári üdülő helyet rendezett be, melyet ebben az évben mintegy százötvenen élveztek, köztük mostani akadémistánk is.

Hill Florence kisasszony fennállva kíséri figyelemmel a társalgást. Könnyű észre venni, hogy a kisasszonynak meg szokott lenni a maga véleménye minden dologban. Nőtől szokatlan érdeklődéssel járt végére egyházunk s iskoláink szervezetének. Mindig az lebegett szeme előtt miképpen segíthetné elő a nevelés és vallás ügyét hazánkban is, s késznek nyilkozott közbejárni az iránt, hogy az angolul olvasóknak az angol vallásos lapokat „a postai missio“ útján, melynek ő is buzgó tagja, megszerezze és elküldje.

Mennyi vállalkozói szellem, mennyi jóindulat ömlik el e három arczon. Nézzük és tanuljuk meg szeretni őket nemes lelkükért s a valást, melyért pénzt s fáradságot oly készséggel áldoznak, tiszta elveiért

B.

Mik a Dávid Ferencz fiókegyletek teendői

hogyan az előttük álló feladatnak megfelelhessenek? ·

(Folyt. és vége)

Vidéken a falusi emberek között új egyleteket alapítani igen nehéz; nem egyszer kell az embernek csüggednie, mert cserben hagyják; a részvétlenség fájdalmat okoz a vezetőknek s ezek reményvesztve mondanak le sokszor mindenről, látva, hogy míg maguk előrehaladnak lelkesedéssel, addig utánuk senki se megyen. Valami szellem kell hogy legyen az emberben, ha ma új egyletet tud létrehozni és fenntartani falun. Ezért nem is minden ember alkalmas erre, még ha bírja is a legszebb talentumot.

Elbeszélem, mi történt néhány évvel ezelőtt egy faluban: A községben lakott egy földesur, kinek a lakók régebb mind jobbágyai voltak. Jóval a felszabadulás után egy mezei úton való járás miatt ellentét fejlődött ki a földesur és volt jobbágyai között. A jobbágyoknak volt igazuk. Mérgelődtek, panaszkodtak, de volt urok ellen mit se mertek tenni. A községbe új tanító érkezett. Értesült mindenről, majd így szólt: „Látják, én kendteknek mindent megmagyaráznék, megmondanám, hol az igazság, s mit kell tenniök, ha egy-egy estve eljönének hozzám?!“ Nosza, rajta! kaptak az alkalman az emberek. „Elmegyünk, hadd tudjuk, hogy áll a dolog?!“ Elmenének. A tanító felolvasásokat tartott; ma még csak érintette a dolgot, máskor többet mondott róla, míg végre mindent megmagyarázott s még egyes ide vonatkozó könyvet is meg tudott velük vásároltatni. „Már most lássák kendtek, olvassák el a könyveket, hadd tudják meg, igazam vol-e?“ A kérdéses ügyből per lett, az emberek nyertek, ennek mind a tanító volt már most az oka. „Mégis jó a felolvasásokat hallgatni s a könyveket olvasni“ – mondák az emberek – s ki gondolta, hogy ez eset egy falusi olvasó egylet. Könyvtár felállításához és felvirágzásához vezetett? Pedig úgy lett. E derék tanító nem az embereket, csak irányukat változtatá meg. Tudta, miképp kell bánni velük. Később a községből eltávozott; utána jövő collegája minden erejével se tudta az embereket többé összetartani; nem ismerte a velük való bánásmódot. Összement egy pár év alatt minden s lett, a mi volt régen.

Mit kell már most nekünk tennünk? Minden faluban vannak bizonyos helyek, hová ifjak vagy felnőttek, különösen télen összejönek időtöltés, beszélgetés végett. Megyen ilyenkor közöttük jó és rossz egyaránt. Sem a helyes beszéd nem javítja, sem a trágárság meg nem borzasztja. Csevegnek, nevetnek, káromkodnak, énekelnek. E csoportulatók irányát kell nekünk megváltoztatnunk! Magam is megpróbáltam s örömmel mondhatom, egy pár dologban sikerrel a múlt télen. Megvallom őszintén, hogy míg télen sok mindent lehet nyélbeütni és végezni falun a vallásos és erkölcsös nevelést illetőleg, addig nyáron nagyon keveset, vagy éppen teljességgel semmit.

Az egyes csoportulatókat, mondom, fel lehet használni a mi czé-

lunkra, meg kell csak az irányt változtatni, mit a buzgó és lelkes egyházi szolgák megtehetnek s készen lesz először is a dalárda, ha van ki vezesse. Itt ki lehet terjeszteni a figyelmet az egyházi énekekre is. Rendezzen aztán a dalárda concertforma estélyeket s hozza össze az embereket és minden erőltetés nélkül megvalósíthatja a felolvasások rendezését, melyeknek újra csak irányt kell szabni.

Minden faluban meg vannak a fonók (fonó esték). Ezeket is jól fel lehet használni. A meséket, elbeszéléseket, hősi kalandokat szereti hallgatni a nép. Lehet a fonókat olykor-olykor az iskolában összehozni s egy-egy elbeszélésben izelítőül a vallásos és erkölcsös dolgokat nekik oda adni. Fődolog, hogy a szívet kell érinteni, mert míg az angol azt mondja: értelmemet győzd meg, addig a magyar így szól: szívetem indítsd meg. Kell, hogy legyen egy-egy jó eszme minden elbeszélésben és felolvasásban, mert szereti a nép az eszmét; irtózik az ürestől, az unalmastól. Egy-egy jó eszmén elrágódik éveikig, csak szíve hurját kell megpendíteni. Én abban a meggyőződésben vagyok, hogy egyházi beszédeink is azért nem érnek célra, mert sokan csakis a legköznapiabb dolgokkal foglalkoznak, felszínesek, nem nyulnak bele a mélybe, nem vizsgálják az emberi természetet és érzést s így nem is mondják ki azt, mi a szívet nyomja, mit abban rejtve tart mindenki.

Mondottam már, de újra hangsúlyozom: a belső emberek kísérjenek figyelemmel mindent s használjanak fel minden kedvező alkalmat a nemes cél elérésére. Tegyük ezt különösen a templom-gyakorlókkal. Jut idő mindig szétnézni, kik vannak a templomban, aztán nem nagy fáradságba kerül ide-oda majd beszólni, vagy találkozás alkalmával egyeseket megszólítani, a kik nem valának a templomban, teszem ilyenformán: No, éppen megakarám látogatni, mert gondoltam, valami nagy családi baj, vagy betegség van házuknál, hisz mostanában ritkán látom még a templomban is. Aztán bármi volt az oka, megmondja mindenki tisztán, vagy talán egyszerez-kétszer elüti a dolgot, de később inkább kikerüli papját vagy mesterét, csak hogy ne kelljen fillentenie. Ilyenkor kezd látszani a javulás s majd inkább elmegy a templomba, minthogy kerülje belső embereit s míg mások tehetik, ő ne válthasson egy szót is velük. Kis dolognak látszik ez, az igaz, de ez is segíthet magasztos törekvésünkben. Kovásznak talán e se rossz. Ez eszköz helyességét és hasznosságát tapasztalatból tudom. Van egyházamban is néhány ember, kik ha nem lehetnek a templomban vasárnap, találkozásunk alkalmával addig semmiről se szólnak, míg sajnálattal el nem mondják, hogy miért nem lehetének ott. Szívünk aztán megsugja, hogy nekünk mit kell felelnünk.

Egy más eszköznek tartom a vallásos és erkölcsös iratok terjesztését. Fájdalom, ilyen kevés van hazánkban, idegenek fordításával akarjuk pótolni. Hej! de a mostoha sohase édes anya! Ugy vagyunk ezekkel, mint a kávéval, megszokjuk, megisszuk, de az a falusi ember szivesebben fogyasztja el kenyérét és szalonnáját, ő készi-

tette ezt, tudja, hogy az mi, ki is elégíti, de a kávé nem neki való, hamar megéhezik utána Nekünk magunknak kell hazafiaink és felekezeteink számára vallásos és erkölcsös iratokat szerkeszteniünk s e többet fog érni a vidéken, mint sok fordítás és majmolása az idegennek.

És kell reclamot is csinálnunk. „Nem azért gyujtják meg a gyertyát, hogy véka alá rejtsek!” Mondják: az ibolya szerény, elbuvik a bokor aljába, ámde kibocsátja illatát s mi észrevesszük. Irni, beszélni kell egyletünkről is a mennyit csak az illem és tisztesség megenged. Igaz, nem kell tolakodóknak lennünk, de igen bátraknak és erőnkben bizóknak. Angliában a mértékletesség-egylet tagjai egy kis szalagot viselnek mellükön ismertető jelül s ez semmi egyéb nem, mint egy hatalmas reclam. Igy említhetnék valamint több és több társulatot, ugy egyeseket is. Szabadjon azonban most csak egyet megemlítenem s ez az Emke Most alakult s már nagyra haladott; ámde az Emke szó maga, lobogója, perselye, levélpapírja, gyűlésezése s a sok czikk, melyek lapjainknak egész hasábjait töltik be, az adakozók levelei, adományai, nevei nyilvános ismertetése nem reclam-e mind? Meg vagyok győződve, hogy az, történjék bár ez akarva, vagy akaratlanul S meglátják, ez egylet nagyra fogja vinni. Habár szűkebb körben is, de ezt kell tennünk egyletünkkel is. És itt a tagokat kell vádolnom. Nem elég buzgók, nem elég tevékenyek, a miből következtetem, hogy nem csüngnek szívókkal és lelkökkel eléggé a szent ügyön. Ismerem a nők érzületét és hatását, meg vagyok győződve, hogy ők nagyon sokat tehetnének, hisz a vallásos és erkölcsös érzetre nézve keblük fogékonyabb, termékenyebb, mint a férfiaké. Vehetnék egyenesen kezükbe a dolgot, gyüleseznének és beszélnék meg a teendőket, álljanak fel tette, hisz mint anyák ugy is fáradniok kell a jövő nemzedék érdekében, s meglátják, egy év alatt több eredményt érnek el, mint mi 5—10 év alatt.

Most rátérek gyűléseinkre. Ez is reclam! Gyakrabban kell tehát gyűléseket tartanunk. Vidéken legkevesebb négyszer minden évben. Jó felolvasások, értekezések, vitatkozások által érdekessé kell ezeket tennünk. A gyűlések helyei váltokozzanak, hogy az érdeklődés terjedjen mindenfelé. Alkalmat kell nyújtani mindenkinek, hogyha valami jót akar mondani, elmondhassa. Sőt az is lehetséges volna idővel, hogy egyházközségeikben is alakuljanak fiók egyletek Ide felolvasóknak jó más egyházközségek papjait, mestereit és tanítóit is megnyerni, hogy annál nagyobb legyen a változatosság. Ily módon is azt hiszem, tehetnénk valamit, főleg, ha gyűléseinken a dalkörök közreműködését is igénybe vesszük.

Szükséges már most mindezek mellett, hogy a vallás és egyházi énekek tanítása a jól menjen mindenütt E végre legyen már egyszer jó rendszer, segéd- vagy tankönyv; kívánatos, hogy mestereink ismerjék minden énekünket, ne csak felét vagy kétharmadát. Az énekeskönyv új kiadását hamar kell eszközölni, mert már sok helyen éppen e könyv jelen kérdéses állapota miatt meg vagyunk akadva az

énektanitással. Nem merünk a mostaniakból rendeltetni vagy rendelni, hogy egy pár év múlva ezeket eldobjuk. Ha a vallás és egyházi énekek jó tanításáról mind halogatjuk a gondoskodást, félek, hogy a kor uralgó szelleme és anyagiás iránya maholnap olyan helyzetbe hoz, hogy abból csupán csak rázkodás árán tudunk kibontakozni.

A Dávid Ferencz egyesület kiadványai s ezek között maga az „Unitárius Közlöny“ jó szolgálatot tennének, ha elég nagy körben volnának ismeretesek. Nem veszik, remélem, a t. szerkesztő urak rossz neven, ha egy pár dolgot bátorodom itt elmondani. Gondoskodjanak a mikor csak lehet, vallásos és erkölcsös elbeszélésekről, mert nézetem és tapasztalatom szerint ezek teszik a legnagyobb hatást népünkre. Nem helyeslem azt, hogy a juliusi és augusztusi számokat egyszerre adják ki. Tudjuk, ezt miért teszik; de észreveszi azt a nép is és neki is rosszul esik, ha a mások kényelme miatt lelki szükségletének kielégítése el kell hogy maradjon. Az „Unitárius Közlöny“ havi lap, de oda kell törekedni, hogy heti lap legyen, mert csak így tarthatja ébren azt az érdeklődést, melyet ébreszt, s mely már-már alvásnak indul egy hó alatt. Az érdeklődést fenn kell tartani, e nélkül nincs siker semmi téren. Népünknek nagyon tetszenek az egyes hírek is, melyeket e lap az egyházi élethől közöl s így ez is megtartandó. *)

De szólok most a vasárnap iskolákról. Rövid megjegyzésem ezekre az, hogy ott ne csak maguk a papok tanítsanak, hanem felügyeletük alatt egy-egy felnőtt egyén is, kiket ők maguk készítenek elő. Tapasztalathból tudom, hogy ez is sikeres, hatása van ennek egyfelől magára a tanítóra, de másfelől a népre nézve is. Magam megpróbáltam, s elértem, hogy azok, a kik egyszer tanítottak, rendszeres olvasói az „Unitárius Közlöny“-nek, bárha az enyémet kölcsönzik is el; ezenkívül kölcsönöznek még több másféle könyvet is. Ime, e jó út lehet a népkönyvtárak és olvasó egyesületek felállításához is, a melyek ugyancsak a mi célunkat mozdítanak elő. A biblia terjesztését is a vasárnapi iskolák által elő lehet segíteni. Ha egyes részleteket olvas vagy olvastat fel a tanító legalább az új-szövetségből s kívánja növendékeit jártassá tenni a bibliában, azt is megkívánhatja, hogy csaknem mindenkinek meg legyen legalább is egy 18 vagy 12 kros példánya. És ezt meg is szerzik, saját tapasztalatomból tudom.

Különös természete az embernek, hogy hibáját soha, vagy csak

---

*) Szívesen veszünk minden őszinte szót s a jó tanácsot megköszönjük, mert mi olvasóink és nem a magunk érdekében akarunk dolgozni. A közlemények beosztásában igyekezünk népünk érdekének is eleget tenni. Ha nem adunk annyit és akkor, a mikor szeretnők, annak nagyobbára az az oka, hogy a lap szűk s nem fér el minden, a mi szükséges. Arra nem gondolunk még, hogy rövidebb időközökkel adjuk, de azt szeretnők, hogy mindig bár másfél iv kijusson. Amde ehez pénz kell. Ha fizető olvasóink számát, a D. F. E. buzgó pártolói megkésztetik, a szerkesztőség a maga részét megteszi. Fogjunk kezét, s azután előre!
Szerk.

ritkán ismeri el s minél inkább belemegy a hibába, annál több szót talál saját mentségére. Próbálják csak meg részeges emberrel vagy tékozlóval elhíttetni bűnét! Nehéz, felette nehéz hibájuk ellen küzdeni s nekünk mégis mindnyájan, kik ez egylet tagjai vagyunk, a bűnt üldözöbe kell vennünk, harcolnunk kell az emberek megjavítása érdekében; harcolni szeretettel, kitartással, hittel, bizalommal és reménységgel

Az előítéleteknek nem tudunk ellentállani s ezért még maguk a belsőemberek is kerülnek a bűnösök közé. Jól van, kerüljék a bűnt, de ne az embert. Jézus is ott ült a bűnösök között megtérítési céljával, úgy hiszem, nekünk is Jézust kell követnünk, s meg kell törni az emberi előítéletet. Jusson eszünkbe, hogy nincs bűnös ember, kiből egy párányi jó ne volna s a kis magból miért ne nőhetne cserfa kedvező időjárás mellett? Helyes dolog idő- és alkalomszerűleg feltárni az emberek előtt életünk célját és feladatát s az olyanoknak, kik már egészen el vannak süllyedve, megragadni önérzetüket, emlékeztetni családjukra s főképp gyermekeikre, ezek jólléte és hírnevére, és alig hiszem, hogy eképpen valamire ne mehetnénk, annyival inkább mert miképp Istennél, úgy a természetben s az emberekben is van megbocsátás. A megjavult embernek megbocsátják vétkeit s nem kerülnek társaságát.

Nem nagyon régen hallottam egy rövid történetet. A családfő részeges volt, minden keresményét elpusztította. Felesége s négy kis gyermeke nyomorban tengődtek. Egy pap és ez ember barátai a gyermekeire való figyelmeztetésük által, bár idő teltével, rávették a javulásra. Ez ember később egy vasárnap délután az utcára nyíló ablak mellett ült, beszélgetve feleségével. Gyermekei, kik egykor rongyosak valának, éppen abban a pillanatban haladtak el az ablak alatt, tisztán, szépen öltözve, mentek a vasárnapi iskolába, mikor ő kipillantott. Gyermekeit látva, az apa szemébe könny tolt, nevére borult és sirt, bocsánatot esdeklett feleségétől, hogy oly keserves és nélkülözésteljes napokat, éveket szerzett neki és gyermekeinek s aztán hálát adott Istennek, hogy őt, habár későre is, de rávezette a javulásra. Ujlag fogadást tett, hogy a jóban megmarad. Ezt maga az ember beszélte el nekem saját életéből, sokszor találkoztam még vele, de jó magavisetű, szorgalmas embernek ismertem. Sokan közülünk életünk ily történetét nem mernek elbeszélni, mi szeretjük bűneinket rejtegetni . . .

Szólanom kell néhány szót a felolvasásokról. Kijelentettem már, hogy magam részéről legjobbaknak tartom célunk elérésére az elbeszélő alakokat. Ugyde óhajtom, hogy ezek lélektani vizsgálatnak legyenek az eredményei. Érttem pedig ez alatt azt, hogy mindazok, kik ily dologban fáradoznak, ne sajnálják vizsgálat alá venni önmagukat s aztán szólanunk szívükből. Én meg vagyok győződve, hogy nem egyszer, mikor a magunk érzését fejezzük ki, ezer meg ezer szívben érintjük meg ugyanazon érzelemnek a hurját; mi szólunk, de ezeken meg ezeken érezték és érzik, a mit mi kifejezünk. Az ilyenmü vizsgálódásnak nagy

hasznát veheti a pap, mint predikátor is, s azt hiszem, az ilyenmü beszédekkel lehet a czélt leginkább elérni. Nekünk szabadságunk van! A mit érzünk, gondolunk, hirdetjük is nyíltan, míg sokaknak rejtegetniök kell azt szívök mélyén. Mond ki a szót és ezer meg ezer ember keble könnyebbül meg, mintha tudnád gondolatát, ismernéd érzését. Csudálkozni fognak, hogy mindazt honnan tudod, mikor te pap vagy, de feledik, hogy pappá csak neveltettél, emberré pedig teremtettél; első sorban ember vagy!

A lélektani vizsgálatot folytatnunk kell embertársainknál. Figyelemmel kell kísérnünk az erényt és erköcstelenséget, vallásosságot és vallástalanságot, takarékoságot (s tékozlást; figyelünk kell valamint a lelki, ugy a testi változásokra, valamint az anyagi, ugy a szellemi működés folyamatára is. Egyes felolvasásainkra tárgyat találni fogunk, ilyenkor használjuk fel mindazt, a mit az emberi természet és lélekből kilesheténk. Igyekezünk felolvasásainkat ugy készíteni, hogy velük egyenesen a szívbe, a lélekbe pillantsunk be, mert a fő mindig az, hogy a szívet, a lelket ragadjuk meg s ekkor czélunk elérésében nagyon, de nagyon segítve vagyunk.

Helyesnek tartom még azt is, hogy igaz élettörténetek is dolgoztassanak fel ily alkalmakra. A történelem elég példát ad, s ha valami, akkor a történelem az, mely mindnyájunkat a józan bölcseségre tanít. Sőt nézetem szerint illő körben, még az ó-kor bölcsei életét is felhasználhatjuk, mert „semmi se készíthet jobban a vallás oktatásának elfogadására, mint azon férfiak története, kik először sejdíték a moralt, melyet a kereszténység általánossá tett.“

Az elmondottakkal, a magam részéről ugy vélem, ha czélunkat egészen el nem érnök is, legalább közelítenénk feléje. Én szívesen működöm szent czélunk elérése érdekében, de annyit legalább ki akarok a magam részéről jelenteni, hogy ha küzdelmeimben először, másodsor vagy tizedikszer veszítek is, szeretném, hogy sokan talán éppen azok, kiknek feladata lenne velem együtt küzdeni, vagy nekem velük, ne forduljanak a legtöbbször éppen azokkal ellenem, a kik maguk javítását igényelnek. Kikötni szeretném, hogy ha ők nem építhetnek, avagy nem is akarnak még segédkezni sem az építésben, hát ne is rontsanak, maradjanak inkább egészen közönyösek, mint a hattyu még a legerősebb vihar jövetele láttára is. E szavaim azokra vonatkoznak, kik a vallásos és erkölcsös eszmék bajnokait, talán egy-két ütközet veszítéseért, gyengeségökért, gunyosollyal illetik.

Most pedig lelkemből köszönöm önöknek szíves türelmüket, melyet, bocsánatért esdeklek, hogy ily sokáig vettem igénybe. Isten segédleme vezesse Egyletiünket! áldása legyen nemes munkálkodásán!

Csifó Salamon.

Egyházi és iskolai mozgalmak.

— **Jó hír.** A székely-kereszturi unitárius középiskola életében oly szerencsés fordulat állott be, mely után azt a jó hirt irhatjuk, hogy jövője iránt már többé nincsen kétség. Derzsi János maros-vásárhelyi birtokos, megértette ez iskola szükségéből kiáltó szavát s igazi nemes kebliséggel egyszerre tízezer forintot tett le kész pénzben az iskola 6-ik osztálya javára, s az E. K. Tanács kérésére, a főtiszt. püspök ur közbenjárására megengedte, hogy e tőke jövedelméből 300 frt évenként a beállítandó hatodik tanár fizetésére fordítsassék mindaddig, a míg ez a fizetés más uton biztosítva leend. Ószinte hálával mondunk köszönetet a nemes szívü ritka adományért. Derzsi ur ezen nagyszerü tettével örökre biztosította a neve iránti tiszteletet. Tettje lelkesíteni fogja a mostani s a jövő nemzedékeket, s azt hisszük, ha lett volna még valaki, a kinek szive érzéketlen maradt e tanítézet iránt, az ennek hatása alatt megindul s ha számban nem is oly nagyot, szándékban ily becest fog tenni.

— **A budapesti unitárius templomnak** egyik kiváló ékesége az orgona, a templomszenteléskor nem volt teljesen kész Október 30-án tartatott meg a próba s azzal aztán átadatott a használatnak az orgona is, mely különben az ünnepélyen megtette volt a szolgálatot. Tudósításaink kiegészítéséül el kell mondanunk, hogy az ünnepélyen Bellovics Imre a zenekedvelők egyesülete derék igazgatója vezette az orgonát, ugyanó saját énekkarával működött közre és pedig olyan sikerrel, mi ritkítja pártját Köszönet Bellovics igazgatónak és énekarának. Érdekes lesz e helyen megemlíteni azt az érdekes jelenséget, hogy a művészi kivitelü szószékét tizenkét sugár oszlop tartja. Előttünk a számoknak kevés symbolikus jelentőségök van, de érdekes összetalálkozása a véletlennek, hogy az egyháznak a tizenkét apostol volt az oszlopa s a budapesti unitárius szószéknek tizenkét oszlop a fenntartója. Álljon addig míg az egyház áll!

— **Ez alkalommal Brassórol fogok röviden írni.** Okt. 5-én berándulék Brassóba; megtudva barátimtól, hogy itt ma urvacsora osztással egybekötött istentisztelet lesz, én is elmentem az istentiszteletre. Vaska Béla szent-királyi és Csifó Salamon árközi papok végezték a lelkesü teendőket tisztességes számú hallgatóság előtt. Templomozás után egy kissé együtt maradánk beszélgetni s itt tudám meg, hogy a brassói leány-egyházunk templomépítési alap létesítése céljából ugyanaz este az „Európa“ szállodában concentrttel egybekötött tánczestélyt rendez. Én is ott maradtam. Az estélyen, mely gyönyörü szép közönséget hozott össze, a brassói magyar dalkörön kívül közreműködtek Bán Anna és Eliz, Faffik Anna kisasszonyok, továbbá Végh Mátyás, Faffik Emil és Csifó Salamon. A concertet táncz követte reggelig. A bevétel értesülésem szerint, bárha olesó volt is a belépti díj, 120 fit volt, a miből tiszta jövedelem 60—70 frt. Isten segítse e kis egyházunkat nemes céljában!

Tisztelt Szerkesztő ur! Kilyéni Endre barátunk, ki egyházunknak Brassóban vezetője volt, át van helyezve Fiuméba. Vesztesség ér ezzel minket, de vesztesség a brassói magyarságot is. Ó volt a brassói magyar élet lelke, ő oktatta ott csaknem minden jutalom nélkül hitsorsosaink gyermekeit a hittanban. Ezt most Végh Mátyás barátunk vevé át. Sikert kívánunk! **S p e c t a t o r.**

— **Folyó hó 5-én** egy megható ünnepélynek voltunk tanui. Kisgyörgy József a dombói ekklesia derék tanítója 48 évi sikerdús működése után teljesen megérdemlett nyugalomba lépván, ünnepélyesen búcsuzott el szeretett hiveitől, lelkökre kötvén, hogy „gondot viseljenek magokról és a nyájrol, melyben a szentlélek vigyázókká tette.“

Ebben az egyházban Kisgyörgy József hivatala elfoglalásával új korszak vette kezdetét a hives életében. Az iskolaköteleseket a szük és rozzant állapotban levő iskola nem fogadhatván magába, egy újat építettek. Az új iskolában kezdette aztán meg K. J. áldásos működését, s nemcsak a tankötelesek sereglettek a muzsák ez új csarnokába, de a felnött s hajlott koruak is.